

УДК [94 (477+438): 654.19 (477)] “2005/2014”

*Олексій ПОПОВИЧ***УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ
В УКРАЇНСЬКИХ МАС-МЕДІА (2005–2014)**

Тема українсько-польського конфлікту в роки Другої світової війни стала предметом численних наукових і публіцистичних праць. Науковці в Україні, Польщі, Росії, Німеччині, Франції, Великій Британії та США намагаються пояснити українсько-польське протистояння середини ХХ ст. конфесійними, міжетнічними, соціальними, колонізаторськими чинниками. Натомість відсутні праці, які б характеризували особливості функціонування, подачі та впливу інформації про українсько-польське протистояння на пересічного мешканця держави, формування в нього оціночних суджень про учасників конфлікту. Аналіз структури сюжетів у конкретних засобах масової інформації (ЗМІ) – внесок у проблему спростування неправдивої інформації про українсько-польське протистояння та вироблення наукової концепції об’єктивної подачі тематики літопису українського визвольного руху періоду Другої світової війни через медіа.

Стаття є спробою комплексного узагальнення мас-медійного дискурсу важливої наукової проблеми українсько-польського військово-політичного конфлікту в роки Другої світової війни в сучасних телевізійних і друкованих медіа України, яка не знайшла належного висвітлення в історіографії і є об’єктом моніторингу спеціалістів із соціальної комунікації¹.

Мета пропонованої статті – аналіз інформації про українсько-польське військово-політичне протистояння в роки Другої світової війни в сучасних телевізійних і друкованих медіа України на предмет об’єктивності та наявності маніпулятивних

¹ Вахтанг Кіпіані: Ярослав Мудрий переміг у “Великих українцях” завдяки маніпуляціям – “Телекритика” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/news/2008-05-18/38443>; Гриценко О. Величання регіонального масштабу / О. Гриценко // Критика. 2008. – № 12(134). – С. 3–7; Недопитанський М. Телевізійне ток-шоу: секрети популярності та виробництва / М. Недопитанський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.journ.univ.kiev.ua>; Рудакевич О. Знакові постаті вітчизняної історії в ідеологічних рамках сьогодення / О. Рудакевич // Бористен. – 2008. – № 7. – С. 16–28; Кулик В. Роль мас-медій у (від)творенні історичної пам’яті: наративи про Другу світову війну в українській пресі [Електронний ресурс] / В. Кулик. – Режим доступу: <http://ww2-historicalmemory.org/ua/docs/ukr/kulyk.doc> (дата звернення 10.05.2016); Пахоменко С. Медіаобраз УПА у сучасному інформаційному просторі Донеччини / С. Пахоменко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія, 2011. – № 1. – С. 94–99; Чупрій Л. Аналіз висвітлення знаменитих історичних дат у регіональних друкованих ЗМІ [Електронний ресурс] / Л. Чупрій. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/oktober08/20.htm> (дата звернення 10.05.2016).

технологій. Виходячи з поставленої мети, потрібно вирішити такі дослідницькі завдання: з'ясувати жанрові особливості ЗМІ та їх успішність серед громадян України; проаналізувати інформацію про український визвольний рух у телепередачах, ток-шоу, періодиці; розкрити причини поширення необ'єктивної інформації про українсько-польське військово-політичне протистояння періоду Другої світової війни та її впливу на загальний образ Організації українських націоналістів (ОУН) й Української повстанської армії (УПА).

XXI ст. справедливо можна вважати століттям технологій та інформації. За даними Центру соціальних та маркетингових досліджень SOCIS та Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), на початку 2014 р. українці значну частку інформації одержували від загальнонаціонального телебачення – 94,6 %, тоді як від родичів, друзів, знайомих – тільки 42,2 %². Недивно, що ЗМІ мають значний вплив на формування оціночних суджень про передумови, перебіг і наслідки Другої світової війни, її героїв та ворогів. Навіть за президенства Віктора Ющенка лише 37,3 % населення України сприймали діяльність ОУН й УПА як національно-визвольну боротьбу українців, 25 % – як опір тоталітарним режимам, 23,1 % – як партизансько-повстанський рух, 25,2 % – як союзників фашистської Німеччини. Водночас чітко простежувався негативний тиск російських ЗМІ, під впливом яким 60,7 % опитаних вважали ОУН і УПА союзниками фашистської Німеччини³.

Вказану тему експлуатує телебачення. Популярність телепрограм пояснюється тим, що телевізор нерідко виступає джерелом безкорисливої радості. За даними соціологічної групи “Рейтинг”, у 2011 р. перегляд телевізора потрапив до першої п'ятірки “Рейтингу радості” (27 %) після родини (66 %), дітей (53 %) та друзів (41 %), грошей (31 %). Він випередив такі джерела радості, як робота, перебування на природі, подорожі, музика, святкування дня народження, дарування й отримання подарунків. Абсолютними лідерами за відчуттям радості від перегляду телевізора стали мешканці Півдня України⁴.

Необхідно зазначити, що телебачення як джерело радості не набагато поступається родині, дітям, друзям. Щобільше, згідно з іншими даними, телевізор привертає увагу дорослих навіть більше, ніж власні діти: майже 3 з 4-х українських сімей (72 %) не можуть знайти більше години для спілкування з дітьми в будні, а кожна

² Опитування “Настрої України” (січень 2014) // Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS; Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/victorkylymar/prezent-socis-kiispress> (дата звернення: 05.08.2015).

³ Рух самостійників-державників як фактор впливу на формування загальноукраїнської та регіональної моделі пам'яті (аналітична доповідь) // Український інститут національної пам'яті: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua:8080/ua/publication/content/1653.htm> (дата звернення: 05.08.2015).

⁴ Рейтинг радості: динаміка // Соціологічна група “Рейтинг” (Rating Group Ukraine) : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratinggroup.com.ua/products/politic/data/entry/13973/> (дата звернення: 05.08.2015).

2-га (55 %) приділяє дітям не більше години у вихідні⁵, натомість телеперегляд у період 2003–2011 рр. становив понад 4 год⁶. Ці зацікавлення підтверджують висновок КМІС, датований 2010 р.: “Телебачення виконує для більшості... інформаційну та розважальну функції”⁷. Можна беззаперечно стверджувати, що трансляція будь-якого телевізійного контенту через ЗМІ виступає потужним засобом формування образу його учасників та оціночних суджень у пересічного українця.

До уваги візьмемо рейтингові ток-шоу⁸, які виступають телевізійним майданчиком дискусій про українсько-польське протистояння: “Шустер Live”, “Велика політика”, “Свобода слова”. Політичне ток-шоу “Шустер Live” приділило українсько-польському конфлікту у Другій світовій війні лише одну телепередачу від 21 червня 2013 р.⁹. Дискусія велася в основному щодо військово-політичного конфлікту на Волині 1943–1944 рр. Головний ведучий програми Савік Шустер залучив до обговорення теми більше політиків, ніж істориків, спрямувавши дискусію в політичну площину без залучення відповідних експертів. Зокрема, що знає або яке відношення взагалі має до подій на Волині в 1943 р. з української сторони депутат Петро Порошенко, політолог Вадим Карасьов, депутат Вадим Колесніченко, журналіст Володимир Яворівський, депутат Юрій Михальчишин; чи з польської сторони – кінорежисер Кшиштоф Зануссі. З людей, які мають безпосереднє відношення до історії, великий проміжок часу виступав хіба що Дмитро Табачник, позиція якого щодо українських націоналістів і так завідома відома суспільству. Тема українсько-польського протистояння на Волині в роки Другої світової війни не обговорювалася по суті. Депутати в загальних рисах (кожен із них з’їхав на власну тему про корупцію й інші проблеми в Україні) розповідали

⁵ Мельник Н. Більшість батьків спілкуються з дітьми не більше години на день – Ю. Павленко / Н. Мельник // Українські національні новини інформаційне агентство (UNN): офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/746596-bilshist-batkiv-spilkuuyutsya-z-ditmi-ne-bilshe-godini-na-den--yu.pavlenko> (дата звернення: 05.08.2015).

⁶ Телеперегляд (2003–2011): дані Індустріального телевізійного комітету // Індустріальний Телевізійний Комітет (ІТК): офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://itk.ua/ua/page/maintrends/> (дата звернення: 05.08.2015).

⁷ Ставлення громадян до ролі ЗМІ. Оцінка якості місцевих ЗМІ та рівень довіри до них: звіт КМІС про медіадослідження: (драфтова версія). – Київ, 2010. – 38 с. – На правах рукопису [Електронний ресурс]. – Режим доступу: umedia.kiev.ua/uploads/KIIS_18FG%20Internews_ukr_231210.doc.

⁸ Жанр ток-шоу (англ. talk show) – це свого роду телевізійної дискусія, обговорення питань загального інтересу або певних точок зору. Як правило, в ток-шоу беруть участь запрошені в студію глядачі та гості. Спілкування гостей телепрограми організує зазвичай один або іноді кілька телеведучих.

⁹ “Шустер LIVE” [Електронний ресурс]: О волинской резне (часть 1) на Шустер live. эфир 21.06.2013 // YouTube. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=xz8wL6_7D90 (дата публікації: 21.06.2013; дата перегляду: 30.03.2015); “Шустер LIVE” [Електронний ресурс]: О волинской резне (часть 2) на Шустер live. эфир 21.06.2013 // YouTube. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=6ZMdwOE0psQ> (дата публікації: 21.06.2013); (дата перегляду: 30.03.2015).

про потребу примирення та консолідації. У програмі не були наведені обставини зазначених подій, причини й наслідки для українців і поляків. Взагалі говорили про роль третьої сили в конфлікті 1943 р. на Волині. Запрошені до програми в якості експертів історики Станіслав Кульчицький та Володимир В'ятрович так і не мали можливості належно виступити.

Обговорення теми українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни знайшло відображення в суспільно-політичному ток-шоу “Свобода Слова” з Андрієм Куликовим на телеканалі ICTV. Тема військово-політичного конфлікту знову була традиційно піднята в переддень роковин Волинської трагедії 1943 р. У передачі від 22 квітня 2013 р.¹⁰ обговорювався проект постанови польського Сейму, в якому запропоновано визнати ОУН, УПА, СС “Галичина” й українську поліцію на німецькій службі злочинними організаціями, котрі вчинили геноцид проти польського населення у 1939–1947 рр. Обговорення у програмі велося в політичному руслі, що зумовлювала сама специфіка теми. Найемоційнішим став виступ Вадима Колісниченка, який заявив про “беззаперечні дані” участі дивізії СС “Галичина” в розстрілі поляків та українців у 1942–1943 рр. Як відомо, такої дивізії в 1942 р. не існувало, тому незрозуміло, на які дані опирається В. Колісниченко. Недоліком програми стало проведення її у звичному політичному форматі, без залучення фахівців історії ОУН та УПА. Хоча загалом ведучому вдалося збалансувати думки учасників дискусії щодо цієї проблеми. Підсумкове голосування у студії показало, що 68 % українців не готові до історичного примирення з поляками, 32 % – заявили про свою готовність¹¹.

Окремо потрібно наголосити на фільмах, які висвітлюють протистояння між українцями та поляками на Волині. Загалом в українському кінематографі волинські події набули актуальності в 2003 р. і аж до початку президентства Віктора Януковича не було помітних зрушень.

Серед кінематографу найперше виділяється документально-публіцистичний чотирисерійний фільм “Синдром пам’яті” – спільний проект тижневика “2000” і студії “KINOART.EL production” (режисер – Сергій Іушин)¹². У фільмі зроблено спробу представити причини й основний перебіг українсько-польського конфлікту 1940-х років. Творці стрічки наголошують, що географія цього протистояння не обмежувалася Волинню, а основні його причини крилися глибоко в релігійному, політичному гнобленні українського населення, діяльності Армії Крайової (АК). Фільм також насичений коментарями відомих людей, політиків (Олега Тягнибока, Андрія Мохника, Юрія Киричука, Андрія Ілленка, Володимира Середи, Анатолія Вітіва, Олега Панькевича) та свідків тих подій. Автор сценарію Максим Шапка зазначив,

¹⁰ Воспоминания о будущем // Свобода слова: офіційний веб-сайт; розробник: Телеканал ICTV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svobodaslova.ictv.ua/rus/catalog/2013-04-22/text624.html> (дата звернення: 05.08.2015).

¹¹ Готовы ли украинское и польское общество к историческому примирению? // Свобода слова: офіційний веб-сайт; розробник: Телеканал ICTV (Київ, 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svobodaslova.ictv.ua/rus/catalog/2013-04-22/624.html> (дата звернення: 05.08.2015).

¹² “Синдром пам’яті” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/4919696?r=82476> (дата публікації: 5.02.2011/1.03.2011; дата перегляду: 1.10.2016).

що фільм – це сповідь останніх свідків трагедії, що вражає (використані ексклюзивні інтерв'ю Юрія Шухевича, ветеранів АК й УПА, колишніх в'язнів концтаборів)¹³. Фільм спричинив неоднозначну реакцію та дискусію щодо своєї об'єктивності у профільному виданні “Телекритика”. Попри насичений матеріал критики відзначили абсолютну упередженість його творців в поданні інформації про Греко-Католицьку Церкву, яку звинувачують у потуранні вбивствам на Волині в 1943 р. Представлена у стрічці думка Д. Табачника про греко-католиків як екстремістів, які дали підґрунтя для формування агресивної ідеології на українських землях, нічим не аргументована. Коментарі історика-медієвіста Наталії Яковенко подані у скороченому (обрізаному) вигляді, і мали, за задумом сценаристів, фактично підтвердити слова Д. Табачника. Вважаємо також, що окремі сюжети фільму емоційні і не підтверджені фактами¹⁴.

Під час прес-конференції у Луцьку з критикою фільму виступив тогочасний директор Українського інститут національної пам'яті Валерій Солдатенко. За словами історика тут був використаний “компенсаційний механізм”: “От була Волинська трагедія – мала у відповідь бути операція «Вісла». Є й інші підходи. Скажімо, протиставлення однієї операції іншій – Волинська трагедія – то етнічна чистка, а акція «Вісла» – то гуманітарна акція, яка пішла тільки на користь українцям”¹⁵.

У 2011 р. вийшов документальний фільм “Волинянин” (2011 р., Україна, режисер – Микола Солянка) за мотивами автобіографічної повісті народного депутата від партії “Батьківщина” Ярослава Федорчука. Події конфлікту зображені в ньому через призму життєвих історій мешканців конкретного волинського села, зокрема й подій Другої світової війни¹⁶.

Об'ємним та наповненим фактами можна вважати український документальний фільм “Волинська трагедія: пам'ять, скорбота, примирення” (2013 р., Україна, режисери – Юлія Савчук, Микола Кушнірук)¹⁷. Сюжет побудований на основі

¹³ У Києві презентовано документальний фільм, присвячений україно-польським конфліктам на Волині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/941186-u-kiievi-prezentovano-dokumentalniy-film-prisvyachenij-ukrayinsko-polskim-konfliktam-na-volini> (дата публікації: 20.08.2009; дата перегляду: 1.10.2016).

¹⁴ Процьків Р. “Синдром пам'яті” чи склероз на держзамовлення? / Р. Процьків // Телекритика: офіційний веб-сайт; розробник: ТОВ “Телекритика” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/telekino/2010-10-13/56571> (дата публікації: 13.10.2010; дата перегляду: 1.10.2016).

¹⁵ У Луцьку Солдатенко розкритикував документальний фільм // Волинська правда: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.lutsk.ua/ukr/news/40797/> (дата публікації: 25.05.2012; дата перегляду: 1.10.2016).

¹⁶ “Волинянин” [Електронний ресурс] // VOLYNIANYN_Title_1 (режисер – М. Солянка, Україна, 2011). – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=RejVT09OO8&feature=youtu.be> (дата публікації: 19.03.2013; дата перегляду: 1.10.2016); “Волинянин” [Електронний ресурс] // VOLYNIANYN_Title_2 (режисер – М. Солянка, Україна, 2011). – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VHFPMVZVmY> (дата публікації: 19.03.2013; дата перегляду: 1.10.2016).

¹⁷ “Волинська трагедія: пам'ять, скорбота, примирення” (режисери – Ю. Савчук, М. Кушнірук, Україна, 2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=fBpz7_Cu720 (дата публікації: 18.09.2013; дата перегляду: 1.10.2016).

відеозаписів свідчень очевидців конфлікту з обох сторін та їхніх нащадків¹⁸. Коментарі здійснювали відомі історики, філософи й політики: Володимир В'ятрович, Леонід Зашкільняк, Іван Патриляк, Володимир Сергійчук, Микола Кучерепа, Ярослав Царук, Євген Свєртюк, Леонід Кравчук, Борис Клімчук (Україна), Леон Попик, Анжей Кунерт (Польща). У стрічці наголошується, що кожен з ідейних противників протистояння (українці та поляки) мали свою правду і виходили з реалій війни. На думку творців фільму, основною причиною конфлікту було байдуже ставлення європейських держав та окупантів до українсько-польського протистояння/порозуміння. Щодо існування наказу на фізичне знищення поляків від проводу ОУН(б), зроблено припущення, що він міг бути усним, але конкретних підтверджень цьому немає. Щодо масовості вбивств поляків у липні 1943 р., то українські історики зауважують (І. Патриляк), що в ОУН(б) просто бракувало людей на таке фізичне знищення десятків тисяч (за польським даними було вбито до 200 тис.) поляків. Нині в Інституті національної пам'яті Польщі вважають, що за участю УПА там було вбито “понад 100 тис. дітей, жінок і чоловіків”¹⁹.

Існують і спільні проекти українських й іноземних кінематографістів. Зокрема навесні 2010 р. у Каннах представлено документальний фільм “Три історії Галичини” (режисери – Сара Фаргат та Ольга Онишко, кінокомпанія виробник – “SenseFilm”)²⁰, сюжетну лінію якого побудовано навколо свідчень українки (переховувала Головного командира УПА Романа Шухевича), єврея (врятованого українською родиною) та поляка (ксьондза Бармінського). Як зазначили режисери, головною метою було показати, що “герой живе в кожному з нас”²¹.

Висвітлення українсько-польського конфлікту знайшло відображення в рейтинговій пресі України, яка належить до різних холдингів і має різну аудиторію в регіональному та національному масштабі. Моніторинг популярніших видань України дає змогу говорити про побіжне висвітлення українсько-польського протистояння. Серед західноукраїнської преси побутують лише позитивні оцінки діяльності українських націоналістів у роки Другої світової війни. Так, газета “Високий замок” (ЗАТ “Видавничий дім “Високий Замок”) піднімає цю тему лише

¹⁸ У Луцьку презентували фільм про Волинську трагедію та роздумували, чи вибачать українці та поляки одні одним [Електронний ресурс] // Волинська правда: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.pravda.lotik.ua/ukr/news/52517/> (дата публікації: 11.07.2013; дата перегляду: 1.10.2016).

¹⁹ Польща – нарис історії / [за ред.: В. Менджецького, Є. Брацисевича; пер. з пол. І. Сварника]. – Варшава, 2015. – С. 281.

²⁰ “Три історії Галичини” (режисери – С. Фаргат, О. Онишко, США, Кінокомпанія виробник: “Sense Film”; Україна, 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Nws4Yqf-Lzg>. (дата публікації: 12.06.2014; дата перегляду: 1.10.2016).

²¹ Грищук Х. “Три історії Галичини” став першим українським фільмом, який подорожує континентами [Електронний ресурс] / Х. Грищук // *Gazeta.ua*. Культура. – Київ. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/culture/_tri-istoriji-galichinistyv-pershim-ukrajinskim-filmom-yakijpodorozhue-kontinen/506634 (дата публікації: 12.07.2013; дата перегляду: 1.10.2016).

в 2013 р., обмежуючись суспільно-політичними повідомленнями. Тільки одна публікація газети “Минулого не змінимо, а ось майбутнє зможемо”²² в загальному подає дискусійні моменти протистояння на Волині в 1943 р. Лише одна публікація газети “Експрес” (ТЗОВ “Експрес МультиМедіа Груп”) “Драма українця і поляка”²³ характеризує зазначений конфлікт через призму свідчень очевидців. Намагається простежити цю тему західноукраїнське інтернет-видання “Львівська газета”. Зокрема в публікації “Фальсифікація історії”²⁴ спростовується причетність до вбивства поляків с. Гути Пеняцької 28 лютого 1944 р. вояків дивізії СС “Галичина”, вказується на причетність до цієї акції нацистів. У матеріалах “Про Волинь мають говорити історики, а не політики”²⁵, “В історії УПА немає чіткого поділу на чорне і біле”²⁶ лише в загальному автори повідомляють читачам про військово-політичний конфлікт між українцями та поляками на Волині, в них відсутній аналіз історичного контексту подій.

Східна періодика в цілому оминає висвітлення українсько-польського конфлікту в роки Другої світової, як і літопис УПА загалом. У таких газетах, як “Донецькі новини” (ТОВ “Редакція газети “Донецькі Новини”), “Громадська правда”, “Вечерний Харків” (ТОВ “Редакція газети «Вечірній Харків»”) український визвольний рух трактується лише негативно із застосуванням маніпулятивної звинувачувальної риторики в бік українських націоналістів. Як правило, головне джерело, яке використовують автори при звинуваченні у злочинах українських націоналістів, – це праці канадського публіциста Віктора Поліщука. Показово й те, що поява нових досліджень із звинувачувальною риторикою в бік ОУН та УПА відразу перебуває в полі зору східної преси. До прикладу, стаття В. Єфремова “Факты вместо мифов”²⁷. Автор подає розлогий позитивний коментар до монографії В. Іваненко та В. Якуніна “ОУН і УПА у Другій світовій війні: проблеми історіографії та методології”. На основі цієї праці він звинувачує ОУН та УПА в масових убивствах, зокрема і польського мирного населення, та колабораціонізмі.

У найбільших регіональних ЗМІ Півночі України попри певні відмінності в тематичних пріоритетах і стилях редактори намагаються зробити тексти привабливими для масової аудиторії, тому по можливості вибирають “незаяложені” теми й подають цікаві подробиці важливих подій. Відтак навіть відверто негативні й маніпулятивні матеріали набувають важливого значення. Особливість таких газет, як “День”, “Україна молода”, “Сьогодні” та “Комсомольская правда в Украине” – це орієнтація на масового читача, виклад власного матеріалу в Інтернеті та розповсюдження по всій Україні.

²² *Тимець І.* Минулого не змінимо, а ось майбутнє зможемо / І. Тимець // Високий Замок. – 2013. – 20–26 червня.

²³ *Мартиниць С.* Драма українця і поляка / С. Мартиниць // Експрес. – 2013. – 7 липня.

²⁴ *Федик І.* Фальсифікація історії / І. Федик // Львівська газета. – 2009. – 12 березня.

²⁵ *Іваник М.* Про Волинь мають говорити історики, а не політики (інтерв’ю з В. В’ятровичем) / М. Іваник // Львівська газета. – 2013. – 13 червня.

²⁶ *Сирцов О.* В історії УПА немає чіткого поділу на чорне і біле / О. Сирцов // Львівська газета. – 2013. – 17 червня.

²⁷ *Ефремов В.* Факты вместо мифов / В. Ефремов // Днепр вечерний. – 2007. – 13 марта.

При аналізі публікацій газети “День” (ПрАТ “Українська прес-група”) ми виявили лише одну публікацію (інтерв’ю), яка характеризує українсько-польське військово-політичне протистояння на Волині в 1943 р.²⁸. Головний її експерт історик В. В’ятрович спростовує неправдиву інформацію про ті події та подає власну оцінку перебігу та наслідкам військово-політичного протистояння українців й поляків у роки Другої світової війни.

Побіжно характеризує українсько-польський конфлікт газета “Україна молода” (ПП “Україна молода”). У статті “Для кого чистили Волинь”²⁹ головний експерт історик В. В’ятрович наголошує, що військово-політичне протистояння українців і поляків потрібно починати розглядати з кінця 1942 р., тобто з подій на Холмщині, коли проти українців були застосовані репресії. Історик спростовує дані підрахунку кількості загиблих на Волині в 1943 р. польських істориків Владислава та Єви Семашків. Автор публікації наводить цифри кількості жертв українсько-польського протистояння за Я. Царуком, називаючи їх більш об’єктивними.

Суто негативний підхід до висвітлення українсько-польського військово-політичного конфлікту подає газета “Сегодня” (ЗАТ “Сегодня Мультимедиа”). У найбільш місткій рубриці “Суботні історії” від Олеса Бузини на українських націоналістів тенденційно та бездоказово навішуються ярлики “бандитів”, “злочинців”, “карателів”, застосовується огульна критика, звинувачення в колабораціонізмі, масовому винищенні поляків та євреїв. Особисто О. Бузина використовує прийом комічної асоціації, тенденційні джерела, фальсифікації свідчень із метою створення негативного образу ОУН та УПА.

Українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни газета висвітлює побіжно. У публікаціях “69 годовщина “кровавого воскресення” на Волині. Преступления ОУН–УПА”³⁰, “Волинская резня – преступления ОУН”³¹ одноосібно звинувачені українські націоналісти в катуваннях і численних вбивствах по-

²⁸ Савків Б. Будьмо обережними з фальсифікаторами історії [Електронний ресурс] / Б. Савків // День. – 2013. – 23 серпня. – Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/poshta-dnya/budmo-oberezhnimi-z-falsifikatorami-istoriyi> (дата звернення: 10.05.2016).

²⁹ Музиченко Я. Для кого чистили Волинь / Я. Музиченко // Україна молода. – 2013. – 9 липня.

³⁰ Бузина О. 69 годовщина “кровавого воскресення” на Волині. Преступления ОУН–УПА [Електронний ресурс] / О. Бузина // Сегодня. – 2013. – 13 июля. – Режим доступу: http://www.buzina.org/blogs/entry/94-69-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8B%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BE%D1%83%D0%BD-%D1%83%D0%BF%D0%B0.html?hc_location=ufi (дата звернення 10.05.2016).

³¹ Бузина О. Волинская резня – преступления ОУН [Електронний ресурс] / О. Бузина // Сегодня. – 2013. – 13 июля. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/blogs/olesbuzinablog/Istorii-ot-Olesya-Buziny-Volynskaya-reznya-prestuplenie-OUN--447866.html> (дата звернення: 10.05.2016).

ляків. Як доказову базу О. Бузина використовує фальшиву (в газеті вона займає половину всієї сторінки) фотографію, на якій нібито зображено польських дітей, вбитих УПА та примотаних дротом до дерева. Ця фотографія взята з монографії О. Кормана “*Ludobójstwo UPA na ludności polskiej*” (2003) і є давно спростованим фейком. Насправді її вперше було вміщено в польському медичному журналі “*Rocznik Psychiatryczny*” 1928 р., і на ній зображено як божевільна мати-циганка вбила власних дітей. Для підтвердження власних слів та доказової бази (посилання на авторитет) О. Бузина у скороченому (обрізаному) вигляді подає коментарі Д. Веднеєєва.

Негативно трактує українсько-польське протистояння і “Комсомольская правда в Украине” (ЗАТ “Комсомольська правда – Україна”). Так, у матеріалі “В Украине презентуют книгу о «подвигах» нацистов во время войны”³² автор бездоказово звинувачує УПА в етнічних чистках на Волині у 1943 р. У публікації “Чтобы не отдать Волянь Польше, ее залили кровью”³³ для підтвердження вини українських націоналістів в українсько-польському конфлікті наведено цитати та статистику убитих людей за В. Поліщуком. Слова останнього політизує та підтверджує коментар директора Європейського центру геополітичного аналізу Матеуша Пискарського, який у світлі попередніх суджень про ОУН та УПА має негативний відтінок. Тенденційний підбір джерел спостерігається і в публікації “Депутаты польского Сейма назвали Волинскую трагедию “этнической чисткой”³⁴, де провина за українсько-польський конфлікт покладена суто на українських націоналістів.

Моніторинг кримської регіональної преси засвідчує пропагандивність публікацій, зокрема й уникнення висвітлення теми українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни загалом.

Підсумовуючи результати моніторингу українських мас-медіа на предмет висвітлення українсько-польського конфлікту під час Другої світової війни, відзначимо несистематизованість і неструктурованість інформації, що часто випадає з контексту європейського антинацистського руху Опору. Представлений образ учасників українсько-польського конфлікту позначений певною тенденційністю як у негативному, так і в позитивному сенсах. У ток-шоу та фільмах відсутній баланс експертної оцінки, а позакадровий текст поданий апріорі й не рідко з помилками. Більшість фільмів має не достатню документальну базу, яка за президенства В. Ющенка почала активно розсекречуватися і представлятися у книжкових виданнях, соціальних мережах. Дещо схематично подано й образ ворога – представників нацистського та сталінського тоталітарних режимів. В окремих фільмах домінують міфологізовані моменти українського визвольного руху. Однак це зроблено поверхово, без залучення широкого кола фахівців: істориків, архівістів, військових спеціалістів.

Також треба зазначити, що побіжно висвітлює українсько-польське протистояння регіональна та національна преса. Газети Західного, Північного,

³² Савченко М. В Украине презентуют книгу о “подвигах” нацистов во время войны / М. Савченко // Комсомольская правда в Украине. – 2012. – 27 сентября.

³³ Лановой Б. Чтобы не отдать Волянь Польше, ее залили кровью / Б. Лановой // Комсомольская правда в Украине. – 2013. – 5–11 июля.

³⁴ Федченко А. Депутаты польского Сейма назвали Волинскую трагедию “этнической чисткой” / А. Федченко // Комсомольская правда в Украине. – 2013. – 13 июля.

Центрального, частково Південного регіонів намагаються об'єктивно подавати читачам інформацію про українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни. Преса Сходу України переважно покладає вину за українсько-польський конфлікт на українських націоналістів, застосовує для доведення власних аргументів прийоми маніпуляції, емоційно негативно забарвлену лексику та тенденційні джерела. Це свідчить про існування регіональних розходжень у сприйнятті українсько-польського військово-політичного конфлікту, формування необ'єктивного маніпулятивного образу ОУН та УПА, наявність стійких суспільних стереотипів, сформованих за радянської системи щодо трактування історичних подій.